

Berenika Kaczmarek-Templin

dr, Politechnika Wrocławska

orcid.org/0000-0003-2731-7430

berenika.kaczmarek@pwr.edu.pl

Sztuczna inteligencja (AI) i perspektywy jej wykorzystania w postępowaniu przed sądem cywilnym¹

W ostatnich latach problematyka sztucznej inteligencji² (AI, *artificial intelligence*) zyskuje na znaczeniu. Początkowo zagadnieniem tym interesowano się głównie w kontekście fantastyki naukowej³, jednakże coraz częściej zwraca się uwagę na konieczność dokonania regulacji prawnej tego zjawiska. Pojawiają się także głosy wskazujące na możliwość zastosowania narzędzi powiązanych ze sztuczną inteligencją w stosunkach między obywatelami w życiu codziennym⁴, a także w postępowaniach z organami państwowymi⁵, w tym w postępowaniach sądowych⁶.

¹ Artykuł powstał w wyniku badań naukowych przeprowadzonych przez autorkę w ramach stażu naukowego w Katedrze Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

² Coraz częściej w polskojęzycznych publikacjach naukowych w skrócie określa się ją jako „SI”.

³ Por. M. Dymitruk, J. Gołaczyński, *Elektroniczny sąd a sztuczna inteligencja w prawie polskim*, [w:] *Sztuczna inteligencja, blockchain, cyberbezpieczeństwo oraz dane osobowe*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 51–52.

⁴ P. Stylec-Szromek, *Sztuczna inteligencja – prawo, odpowiedzialność, etyka*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2018, z. 123, s. 501.

⁵ *Założenia do strategii AI w Polsce*, Ministerstwo Cyfryzacji, 9.11.2018, <https://www.gov.pl/attachment/1a3fba75-c9f9-4aff-96d8-aa65ce612eab> [dostęp: 13.05.2022]. Zob. także: A. Łazarska, *Rola sądu we współczesnym procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2010, nr 4, s. 15–27. Autorka jednak zastrzega, że omawiany przez nią cybersąd nie powinien być postrzegany jako sztuczna inteligencja wydająca wyroki, a jedynie w kontekście wyposażenia sądów w nowoczesne urządzenia i oprogramowanie do przetwarzania informacji, które dotyczą rozpoznawanych spraw.

⁶ M. Załucki, *The Road to Modern Judiciary. Why New Technologies Can Modernize the Administration of Justice?*, [w:] *Internet and New technologies Law*, eds D. Szostek, M. Załucki, Baden-Baden 2021, s. 159–171.

Mimo że pojęcie sztucznej inteligencji jest obecne w wielu płaszczyznach społeczno-gospodarczych, to jednak niekiedy może pojawić się problem z jej zdefiniowaniem⁷. Za *Słownikiem języka polskiego* można podać, że to dział informatyki badający reguły rządzące zachowaniami umysłowymi człowieka i tworzący programy lub systemy komputerowe symulujące ludzkie myślenie⁸. Natomiast w *Encyklopedii PWN* określono ją jako dziedzinę nauki zajmującą się badaniem mechanizmów ludzkiej inteligencji oraz modelowaniem i konstruowaniem systemów, które są w stanie wspomagać lub zastępować inteligentne działania człowieka⁹.

Bywa, że utożsamia się rozwiązanie oparte na algorytmach, jedynie ze względu na to, że są zbliżone do działania człowieka, z rozwiązaniami futurystycznymi, związanymi z nabyciem samoświadomości¹⁰. Niektórzy przedstawiciele doktryny wskazują ponadto, że pojęcie „inteligencja” nie należy do języka prawnego, lecz do języka psychologii¹¹, a także do języka potocznego, co może determinować rozumienie pojęcia sztucznej inteligencji na płaszczyźnie prawnej.

Sztuczna inteligencja w kontekście informatyki jest zwykle utożsamiana z opisem systemów komputerowych, które najpierw analizują duże ilości danych, by dokonać ich kategoryzacji i znalezienia w nich powtarzalności, a następnie na podstawie tych danych podejmują decyzje. Opisane systemy potrafią się „uczyć”, wykorzystując analizowane dane, oraz kontynuować „naukę” w czasie swojego funkcjonowania. Są one określane jako tzw. słaba sztuczna inteligencja, której zdolność do działania jest podobna do działania inteligencji człowieka. Silna AI jest rozumiana jako zdolność do prawdziwego myślenia, to jest myślenia w sposób niesymulowany, powiązany z pewnością ze świadomością swego istnienia.

Znane są także inne klasyfikacje, pośród których można wymienić podział na sztuczną wąską inteligencję (ANI, *artificial narrow intelligence*, pojęcie tożsame ze słabą SI)¹², sztuczną inteligencję ogólną (AGI, *artificial general intel-*

⁷ O trudnościach związanych z zdefiniowaniem i z właściwym określeniem sztucznej inteligencji zob. E.A. Płocha, *O pojęciu sztucznej inteligencji i możliwościach jej zastosowania w postępowaniu cywilnym*, „Prawo w Działaniu” 2020, nr 44, s. 273–280.

⁸ *Sztuczna inteligencja* [hasło], <https://sjp.pwn.pl/sjp/sztuczna-inteligencja;2466532.html> [dostęp: 13.05.2022].

⁹ *Sztuczna inteligencja* [hasło], <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/sztuczna%20inteligencja.html> [dostęp: 13.05.2022].

¹⁰ *Sztuczna inteligencja* [hasło], www.sztucznaintelligence.org.pl/definycja/sztuczna-inteligencja [dostęp: 13.05.2022].

¹¹ A. Chłopecki, *Sztuczna inteligencja – szkice prawnicze i futurologiczne*, Warszawa 2021, s. 1.

¹² G. Gurkaynak, I. Yilmaz, G. Haksever, *Stifling Artificial Intelligence. Human Perils*, „Computer Law & Security Review” 2016, vol. 32, issue 5, www.elig.com/docs/0bc70-stifling-artificial-intelligence-human-perils.pdf [dostęp: 13.05.2022]; por. T. Selkälä, M. Rajavuori, *Traditions*,

lignce), dorównującą człowiekowi, i superinteligencję (ASI, *artificial superintelligence*), przewyższającą człowieka na każdym lub prawie na każdym polu¹³.

Aktualnie wszystkie znane rozwiązania należy zaliczyć do tzw. słabej sztucznej inteligencji. Pojawiają się poglądy, że na silną inteligencję będzie trzeba czekać wiele lat albo że może ona nigdy nie powstać¹⁴.

Głoszone są postulaty, by na potrzeby dyskursu prawniczego przyjąć, że sztuczna inteligencja to zdolność cyfrowych maszyn do naśladowania (imitowania) ludzkiej inteligencji dzięki wykorzystaniu zaimplementowanego w nich oprogramowania¹⁵. Pełniejszą i bardziej adekwatną próbę zdefiniowania zjawiska AI podjął T. Zalewski, określając je jako system, który pozwala na wykonywanie zadań wymagających procesu uczenia się i uwzględniania nowych okoliczności w toku rozwiązywania danego problemu i który może w różnym stopniu – w zależności od konfiguracji – działać autonomicznie oraz wchodzić w interakcję z otoczeniem¹⁶. Znacznie uproszczoną, ale zarazem użyteczną, definicję proponuje A. Kościółek, w której określa ona sztuczną inteligencję jako systemy komputerowe zdolne do wykonywania zadań, które zwykle wymagają ludzkiej inteligencji¹⁷.

W grudniu 2020 r. Rada Ministrów przyjęła *Politykę dla rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce od roku 2020*¹⁸ (*Polityka AI*). Mimo zauważenia, że proces transformacji cyfrowej społeczeństwa oraz gospodarka z udziałem algorytmów są wielkim wyzwaniem rozwojowym XXI wieku, nie przewidziano żadnych szczególnych rozwiązań dla sądownictwa. W dokumencie tym wskazano, że podstawą wprowadzania rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji jest głęboki poziom nasycenia danymi usług publicznych i komercyjnych oraz przemysłu. Pozyskiwanie, gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie i świadome wykorzystywanie danych, a także ciągły rozwój algorytmów AI, stanowią podstawową kompetencję gospodarek i państw.

Myths, And Utopias of Personhood. An Introduction, „German Law Journal” 2017, vol. 18, no. 5, special issue.

¹³ A. Chłopecki, *Sztuczna inteligencja...*, *op. cit.*, s. 61–66.

¹⁴ T. Zalewski, [w:] *Prawo sztucznej inteligencji*, red. L. Lai, M. Świerczyński, Warszawa 2020, s. 3–5.

¹⁵ D. Flisak, *Sztuczna inteligencja – jak chronić prawa autorskie twórczości robotów*, 22.05.2017, <https://www.rp.pl/Opinie/305229984-Sztuczna-inteligencja-jak-chronic-prawa-autorskie-tworzosci-robotow.html> [dostęp: 13.05.2022].

¹⁶ T. Zalewski, *op. cit.*, s. 1.

¹⁷ A. Kościółek, *Wykorzystanie sztucznej inteligencji w sądowym postępowaniu cywilnym – zagadnienia wybrane*, [w:] *Sztuczna inteligencja, blockchain...*, *op. cit.*, s. 68.

¹⁸ *Polityka dla rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce od roku 2020. Załącznik do uchwały nr 196 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. (poz. 23)*, <https://www.gov.pl/attachment/fc404068-7a75-4404-8167-a66fb73c067f> [dostęp 13.05.2022].

W *Polityce AI* w sekcji odnoszącej się do sektora publicznego, wśród celów średnioterminowych (do 2027 r.), wyliczono wdrożenie w instytucjach publicznych systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją wykorzystujących komponenty AI, udostępnienie publicznie, z poszanowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych, wybranych informacji opartych o zbiory danych wrażliwych, będących w posiadaniu administracji. Wobec powyższego postuluje się, aby za cel średnioterminowy dla rozwoju sądownictwa uznać pełną digitalizację akt sądowych polegającą na kierowaniu do i z sądów dokumentów wyłącznie w formie elektronicznej¹⁹.

Najbliższy czas będzie okresem, w którym spotkamy się z radykalnym wzrostem zastosowań rozwiązań sztucznej inteligencji we wszystkich dziedzinach życia i gospodarki. Już obecnie jest ona wykorzystywana w oprogramowaniu, które funkcjonuje w wirtualnym świecie, np. asystenci głosowi, aplikacje rozpoznawania mowy i twarzy lub do analizy obrazu, wyszukiwarki, a także może być ona wykorzystywana w urządzeniach takich jak samochody autonomiczne, drony, roboty lub działające jako część internetu rzeczy (*internet of things*).

Zastosowanie sztucznej inteligencji jest szczególnie widoczne w rozwoju technik rozwiązywania problemów, rozumowania, w tym w warunkach niepewności, planowania, sieci neuronowych, logiki, automatycznego dowodzenia twierdzeń, reprezentacji wiedzy, nabywania wiedzy, systemów uczących się, inżynierii wiedzy, baz wiedzy, systemów eksperckich, rozumienia i przetwarzania języka naturalnego, rozpoznawania obrazu itd.²⁰

Wydaje się, że na pierwszy rzut oka stosowanie prawa to idealna dziedzina, w której można by wykorzystać sztuczną inteligencję. Mogłoby to dotyczyć w szczególności systemów uczących się, systemów eksperckich (ekspertowych), rozumienia i przetwarzania języka naturalnego i rozpoznawania obrazu²¹. Jednakże okazuje się, że hipotetyczne wykorzystanie sztucznej inteligencji w postępowaniu sądowym jest ściśle uzależnione od jakości prawa²², to znaczy, jeśli system prawa jest jasny i spójny, to zdecydowanie łatwiej dokonywać operacji z zastosowaniem sztucznej inteligencji, gdyż mają one wtedy charakter matematyczny i logiczny²³.

¹⁹ M. Kotalczyk, *Sztuczna inteligencja w służbie polskiego sądu – propozycje rozwiązań*, „Iustitia” 2021, nr 21, s. 60–66.

²⁰ E.A. Płocha, *O pojęciu sztucznej inteligencji...*, *op. cit.*, s. 279.

²¹ *Ibidem*.

²² Por. W. Cyrul *et al.*, *Informatyzacja tekstu prawa*, Warszawa 2014, s. 87–89.

²³ Ł. Goździaszek, *Perspektywy wykorzystania sztucznej inteligencji w postępowaniu sądowym*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 10, s. 46–60.

Sztuczna inteligencja jest często postrzegana jako narzędzie, które może się przyczynić do zwiększenia efektywności wymiaru sprawiedliwości²⁴. Nowe rozwiązania technologiczne, które znajdują zastosowanie w tej dziedzinie, są określane jako LegalTech 1.0, 2.0 i 3.0²⁵, przy czym narzędzia oparte na AI należałoby uplasować w trzeciej grupie.

W doktrynie jako cel krótkoterminowy związany z możliwością wykorzystania sztucznej inteligencji w postępowaniu sądowym zaproponowano wprowadzenie systemu automatycznego rozpoznawania mowy, który sporządzi protokół pisemny podczas e-rozprawy oraz użycie tzw. chatbota, który mógłby z powodzeniem zastąpić pracowników biura obsługi interesanta. Celem średniookresowym jest digitalizacja akt sądowych, a długoterminowym – programy zastępujące asystentów sędziego oraz referendarzy sądowych²⁶.

A. Bieliński wyraził pogląd, że od zastosowania sztucznej inteligencji w sądownictwie należy odróżnić proces automatyzacji postępowania²⁷. Jest to słuszne stanowisko, gdyż bardzo łatwo może dojść do nieporozumień, gdyż wiele osób zdaje się utożsamiać AI po prostu z nowymi technologiami, które są stopniowo wdrażane do postępowań sądowych w celu ich optymalizacji. Jednakże nie każdy postęp technologiczny bazuje na sztucznej inteligencji, a transformacja cyfrowa procedury sądowej nie staje się automatycznie krokiem do wyparcia czynnika ludzkiego z czynności orzeczniczych sądu.

Rozważając możliwość zastosowania narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję w dziedzinie prawa, należy zwrócić uwagę na poradnictwo prawne, opinie prawne, reprezentację procesową stron w postępowaniach przed sądem i sprawowanie wymiaru sprawiedliwości.

Zwykle wskazuje się dwa modele zastosowań sztucznej inteligencji w postępowaniach sądowych, które są warte szerszej analizy. Jest to model pełnej automatyzacji oraz model doradczy²⁸.

²⁴ M. Załucki, *The road to modern judiciary...*, *op. cit.*, s. 161.

²⁵ Szerzej na ten temat zob. LegalTech. *Czyli jak bezpiecznie korzystać z narzędzi informatycznych w organizacji, w tym w kancelarii oraz dziale prawnym*, red. D. Szostek, Warszawa 2021; zob. także: W. Bernhardt, *The Use of Artificial Intelligence in the Field of Justice*, [w:] *Internet...*, *op. cit.*, s. 175–178.

²⁶ M. Kotalczyk, *Sztuczna inteligencja w służbie polskiego sądu...*, *op. cit.*, s. 60.

²⁷ A. Bieliński, *Potencjalne obszary zastosowania sztucznej inteligencji w postępowaniu cywilnym – czy obecnie ma to rację bytu i czy jesteśmy na takie rozwiązania gotowi?*, [w:] *Sztuczna inteligencja, blockchain...*, *op. cit.*, s. 62–64.

²⁸ M. Dymitruk, *Sztuczna inteligencja w wymiarze sprawiedliwości*, [w:] *Prawo sztucznej inteligencji...*, *op. cit.*, s. 284.

Bez większych kontrowersji można przyjąć, że system doradczy mógłby już być stosowany w polskim wymiarze sprawiedliwości. Nie wymagałoby to konieczności modyfikacji aktualnie obowiązujących przepisów. Jednakże trzeba zwrócić uwagę na to, że istnieje wiele niebezpieczeństw i że w istocie niezbędna jest jego dalsza, pogłębiona analiza tego zagadnienia²⁹.

Zasadniczo udzielanie porad, pisanie opinii czy też prowadzenie spraw sądowych odbywa się etapowo, to jest najpierw należy ustalić stan faktyczny, następnie zdefiniować problem, potem konieczne staje się ustalenie przepisów obowiązującego prawa i na końcu trzeba dokonać subsumpcji, czyli zakwalifikować dany stan faktyczny do określonej kategorii faktów zawartych w istniejącej normie prawnej. Niemniej jednak prawo to nie jest system wyłącznie logiczno-językowy, a jego nieodzownym elementem jest także system kontekstowy, w którym przykładowo należy uwzględniać zasady współżycia społecznego. Prawo nie jest jednoznaczne i podlega wykładni, w pierwszej kolejności językowej, ale także celowościowej i systemowej³⁰. Te okoliczności powodują, że sztuczna inteligencja nie będzie jeszcze długo mogła w pełni wyprzeć czy też zastąpić człowieka na tym polu, związanym ze stosowaniem prawa. Na ciekawy przykład w powyższym kontekście zwrócił uwagę D. Walton, wskazując rozumowanie: „ptaki latają, Tweety jest ptakiem – a zatem Tweety lata”. Przy czym Tweety okazuje się pingwinem...³¹ Okazuje się zatem, że czynnik ludzki jest nieodzowny, gdyż w przeciwnym razie mogłoby dojść do błędnych konstatacji, które doprowadziłyby w konsekwencji do wydania nieprawidłowego wyroku.

Wielu autorów dostrzega możliwość wykorzystania sztucznej inteligencji w odniesieniu do spraw o niskim poziomie skomplikowania³². Jednakże w sprawach o trudniejszym stanie faktycznym, zwłaszcza gdzie niezbędne stanie się ocenianie emocji, zasad współżycia społecznego, sztuczna inteligencja nie będzie w stanie dokonać postrzeżenia związków społecznych.

Polski system prawny jest dość skomplikowany i niekiedy niespójny. Niektóre regulacje są bardziej zbliżone do regulaminów ze względu na swoją kazuistykę i niezgodność z pozostałymi normami systemu prawa, zwłaszcza zawartymi w innych aktach prawnych. Jednakże ta niedoskonałość przepisów prawa sama w sobie nie przesądza o niezasadności posługiwania się sztuczną

²⁹ *Idem*, *The Right to a Fair Trial in Automated Civil Proceedings*, „Masaryk University Journal of Law and Technology” 2019, vol. 13, no. 1, s. 27–44.

³⁰ A. Chłopecki, *Sztuczna inteligencja...*, *op. cit.*, s. 61–66.

³¹ D. Walton, *Argumentation Methods for Artificial Intelligence*, Dordrecht–Heidelberg–New York–London 2005, s. 33, cyt. za: *ibidem*.

³² M. Załucki, *Wykorzystanie sztucznej inteligencji do rozstrzygania spraw spadkowych*, [w:] *Prawo sztucznej inteligencji*, *op. cit.*, s. 145–156; M. Dymitruk, *Sztuczna inteligencja...*, *op. cit.*, s. 275–290; A. Chłopecki, *Sztuczna inteligencja...*, *op. cit.*, s. 61–66; zob. także: R. Susskind, *Prawnicy przyszłości*, tłum. M. Grala-Kowalska, Warszawa 2013, s. 122.

inteligencją, lecz wymusza odmienne potraktowanie zagadnienia. Wadliwość systemu prawa może skutkować rozbieżnościami w orzecznictwie. Niedoskonałość działania sztucznej inteligencji może skutkować tym, że paradoksalnie wyniki jej zastosowania nie odbiegałyby od wyników tradycyjnych sądów w takiej sytuacji³³.

W marcu 2019 r. pojawiły się informacje, jakoby w Estonii trwały prace nad wdrożeniem narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję do rozstrzygnięcia spraw o zapłatę do równowartości kwoty 7000 euro³⁴. Autor niefortunnie przedstawił informację, z której wynikało, że w niedługim czasie miałyby dojść do rozpoznawania spraw bez udziału czynnika ludzkiego, co wzbudziło szeroko zakrojoną debatę społeczną, a także prawną, co do zastąpienia sędziów robotami. Z uwagi na nieścisłości związane z treścią publikowanych informacji Ministerstwo Sprawiedliwości Estonii 16 lutego 2022 r. zamieściło na swojej stronie internetowej komunikat z oświadczeniem³⁵, że nie są prowadzone żadne prace legislacyjne, których celem miałyby być wprowadzenie robotów zamiast sędziów i że nie ma planów rezygnacji z czynnika ludzkiego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Wskazano jedynie na potrzebę automatyzacji postępowania dla jego optymalizacji. Jak wynika z komunikatu, postępowanie ma zostać częściowo zastąpione postępowaniem opartym na danych (bez potrzeby używania dokumentów papierowych ani elektronicznych, gdzie dane są wystarczające, a dane będą miały znaczenie prawne, akta będą tylko informacją, aby powiadomić ludzi o wszczętym postępowaniu sądowym). Jednym z celów jest to, aby wszystkie sprawy sądowe były prowadzone cyfrowo, a procesy były w jak największym stopniu zoptymalizowane i zautomatyzowane.

M. Załucki³⁶ wskazuje pewien ciekawy eksperyment, któremu poddano 584 spraw zawisłych przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. W toku tego badania komputer po analizie dokumentów przewidział 79% rozstrzygnięć Trybunału. Sprawy, co intrygujące, przedstawiały dość skomplikowaną materię, w których złożoność była znaczna, bo były one związane z roszczeniami opartymi na przepisach art. 3 (zakaz tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania),

³³ Ł. Goździaszek, *Perspektywy wykorzystania sztucznej inteligencji...*, op. cit.; zob. także: M. Zirk-Sadowski, *Informatyka prawnicza*, [w:] *Wstęp do informatyki prawniczej*, red. J. Wróblewski, Warszawa 1985, s. 99–100.

³⁴ E. Nilier, *Can AI be a Fair Judge in Court? Estonia Thinks So*, 3.03.2019, www.wired.com/story/can-ai-be-fair-judge-court-estonia-thinks-so [dostęp: 13.05.2012]; informacje wskazane w tym artykule były powielane w innych, przykładowo w raporcie: *Estonia. automating society report 2020*, <https://automatingsociety.algorithmwatch.org/report2020/estonia> [dostęp: 13.05.2022].

³⁵ *Estonia Does Not Develop AI Judge*, Ministry of Justice Republic of Estonia, 16.02.2022, www.just.ee/en/news/estonia-does-not-develop-ai-judge [dostęp: 13.05.2022].

³⁶ M. Załucki, *Wykorzystanie sztucznej inteligencji...*, op. cit., s. 150.

art. 6 (prawo do rzetelnego procesu sądowego) i art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) Europejskiej konwencji praw człowieka.

M. Kotalczyk postuluje natomiast wykorzystanie inteligencji w procesach tzw. frankowiczów. Stoi on na stanowisku, że program komputerowy dużo lepiej niż człowiek przeanalizowałby umowę, oceniając, czy występują w niej niedozwolone postanowienia umowne. Uważa on, że w przyszłości inteligentny algorytm mógłby przygotować dla sędziego adekwatne w sprawie orzecznictwo oraz wskazać, które fragmenty umów były przywoływane w uzasadnieniach rozstrzygniętych spraw. Następnie mógłby zaproponować pytania dla świadków oraz sporządzić projekt wyroku. W dalszej kolejności powinno nastąpić automatycznie sporządzenie protokołu pisemnego na podstawie protokołu elektronicznego, a algorytmy mogłyby sformułować stan faktyczny sprawy wraz z informacją, które zeznania świadków są ze sobą spójne, a które sprzeczne. Algorytmy umożliwiłyby zrealizowanie postulatu sprawiedliwości w ujęciu formalnym, to jest, by identyczne sprawy były tak samo rozstrzygane bez względu na to, do którego sędziego trafią.

Jednym z postulatów M. Kotalczyka³⁷ jest także, by algorytmy sztucznej inteligencji były udostępniane bezpłatnie społeczeństwu. Pozwoliłoby to każdej osobie zainteresowanej wniesieniem sprawy do sądu uzyskać wstępną „ocenę” sztucznej inteligencji i dowiedzieć się, jaka jest szansa wygrania sprawy. Jako ciekawy przykład wskazuje możliwość dokonania szacowania wysokości należnego zadośćuczynienia, zwłaszcza związanego z roszczeniami wobec ubezpieczycieli, którzy w powszechnym przekonaniu wypłacają zaniżone świadczenia, gdyż często uprawniony nie decyduje się na wytoczenie powództwa. Upublicznienie szacowanej wysokości należnego zadośćuczynienia z pewnością przyczyniłoby się do ujednoczenia wysokości wypłacanych świadczeń, a tym samym zmniejszyłaby się liczb spraw w sądach.

Wyżej wskazane propozycje opierają się na założeniu, że sztuczna inteligencja może być wykorzystana do analizowania sprawy, ma służyć wspieraniu orzecznika, bez którego nie będzie możliwe zakończenie procedowania. M. Kotalczyk³⁸ wskazuje na dalej idące rozwiązanie, to jest rozważenie zastąpienia referendarzy sądowych przez sztuczną inteligencję. Proponuje on, by sztuczna inteligencja samodzielnie rozstrzygała wnioski o zwolnienie strony od ponoszenia kosztów sądowych oraz o przyznanie pełnomocnika albo obrońcy z urzędu. Niezbędne byłoby zintegrowanie programu z bazą danych urzędów skarbowych oraz zapewnienie dostępu do danych z Głównego Urzędu Statystycznego co do średnich wysokości wydatków polskich gospodarstw domo-

³⁷ M. Kotalczyk, *Sztuczna inteligencja w służbie polskiego sądu...*, *op. cit.*, s. 60–66.

³⁸ *Ibidem.*

wych. Ostatecznie jednak należałoby zapewnić kontrolę człowieka w razie wniesienia odwołania przez zainteresowanego.

W niektórych gminach w Szwecji wykorzystuje się roboty działające na podstawie AI do rozpatrywania wniosków o zasiłek socjalny. Okazało się, że liczba pozytywnie rozpoznanych wniosków obniżyła się³⁹. Może to prowadzić do pewnych nieprawidłowości, gdyż robot nie jest w stanie uwzględnić okoliczności szczególnych, wcześniej nieprzewidzianych. Podobnie byłoby zapewne w przypadku zastąpienia referendarza algorytmem w sprawach o zwolnienie z kosztów sądowych, gdzie jednak nie tylko rozrachunki są istotne, ale niekiedy także osobista sytuacja wnioskodawcy ma kluczowe znaczenie.

W literaturze prawniczej wskazano, że możliwość zastosowania sztucznej inteligencji na gruncie postępowania cywilnego należy rozpatrywać na dwóch płaszczyznach, to jest cywilnoprosesowej i ogólnej⁴⁰. Wydaje się, że jest to pogląd, z którym można polemizować. E.A. Płocha wyjaśnia, że w pierwszym przypadku chodzi o możliwość zastosowania rozwiązań tylko dla postępowania cywilnego. Zalicza do nich zastąpienie sędziów (i/lub referendarzy sądowych) maszynami wyrokującymi (*judgment machine*) lub sędziami robotami (*judge robot*), czyli algorytmem. Natomiast zastosowanie systemów AI jako narzędzi wspierających pracę sędziów traktuje jako zagadnienie ogólnoprosesowe. Można jednak odnieść wrażenie, że taki podział jest nieadekwatny i nietrafny. Przede wszystkim dlatego, że również w procedurze karnej pod rozważę podawane są możliwości wykorzystania algorytmów do wyrokowania np. w drobnych sprawach wykroczeniowych lub w sprawach wyroków łącznych⁴¹. M. Załucki⁴² wspomina o stosowanym w Stanach Zjednoczonych algorytmie Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions (COMPAS) oceniającym ryzyko recydywy na podstawie 137 rodzajów danych i służącym przewidywaniu miejsc potencjalnie zagrożonych poważnymi przestępstwami. Podobny brytyjski system HART był testowany przy wspieraniu policji w podejmowaniu decyzji co do aresztu na podstawie analizy ryzyka powrotu do przestępstwa. Obu systemom przyglądały się organizacje pozarządowe (Big Brother Watch, NGO ProPublica). W wyniku ich analizy okazało się, że oba są tendencyjne i dyskryminują określone

³⁹ A. Nowacka-Isaksson, *W Szwecji robot decyduje, kto ma dostać zasiłek socjalny*, 21.01.2018, www.rp.pl/opinie-prawne/art2165861-w-szwecji-robot-decyduje-kto-ma-dostac-zasilek-socjalny [dostęp: 13.05.2022].

⁴⁰ E.A. Płocha, *O pojęciu sztucznej inteligencji...*, *op. cit.*, s. 284.

⁴¹ M. Kotalczyk, *Sztuczna inteligencja w służbie polskiego sądu...*, *op. cit.*, s. 60.

⁴² M. Załucki, *Wykorzystanie sztucznej inteligencji...*, *op. cit.*, s. 150 i cyt. przez niego: T. Brennan, W. Dieterich, B. Ehret, *Evaluating the predictive validity of the compas risk and needs assessment system*, „Criminal Justice and Behavior” 2009, no. 1, s. 21 i nast.

grupy społeczne, w tym etniczne, co szczególnie widoczne było w przypadku tego drugiego⁴³.

O ile zastąpienie sędziego robotem zapewne nie nastąpi w najbliższym czasie, o tyle znacznie łatwiej będzie wprowadzić narzędzia oparte na sztucznej inteligencji, których celem będzie wsparcie pracy sędziów, referendarzy, protokolantów, biegłych sądowych, a także pełnomocników procesowych. W tym kontekście często wspomina się systemy AI służące do wyszukiwania informacji prawnej i systemy analizy prawa opracowujące propozycję orzeczenia, która następnie może być sprawdzana przez sędziego.

Dotychczas rozważano sposobność zastąpienia orzeczników (sędziów, referendarzy) robotami (urządzenia obsługiwane przez AI). W mojej ocenie należy zwrócić uwagę na postępowanie dowodowe i przyjrzeć się możliwości zastosowania systemów opartych na sztucznej inteligencji jako przydatnych narzędzi w pracy biegłych sądowych, a nawet można pokusić się o postulat zastąpienia biegłego algorytmem. Trzeba poczynić jednak zastrzeżenie, że nie mogłoby to dotyczyć wszystkich spraw i nie mogłoby prowadzić do całkowitego wyeliminowania biegłych z postępowań sądowych.

W tym kontekście można zwrócić uwagę na okoliczność, że w ostatnich latach zintensyfikowane zostały badania nad możliwością zaadaptowania metod komputerowej analizy do ekspertyzy pisma. Dowód z opinii biegłego z zakresu pismoznawstwa pojawia się często w sprawach, w których podstawą rozstrzygnięcia ma być własnoręcznie sporządzony dokument, a w szczególności mogą to być sprawy związane z ustaleniem ważności testamentu, czy szerzej – z ustaleniem lub zaprzeczeniem pochodzenia dokumentu od określonej osoby.

Wyróżnia się dwa rodzaje programów komputerowych, które potencjalnie można wykorzystywać w ekspertyzie pismoznawczej. Do pierwszej grupy zalicza się programy mające pomóc ekspertowi przy analizie i dokumentowaniu wybranych cech pisma. Są to zarówno programy specjalistyczne przeznaczone do badań pisma, jak i dostępne na rynku programy komputerowe (np. Word, Adobe Photoshop, Corel), które oprócz innych zastosowań mogą być wykorzystywane w badaniach dokumentów i graficznej prezentacji ich wyników⁴⁴. Druga grupa obejmuje programy wykorzystywane w procesie identyfikacji wykonawcy rękopisu. Niektóre z nich, według ich twórców, mają docelowo zastąpić ekspertów w procesie identyfikacji wykonawcy rękopisu⁴⁵. W Polsce pierwszy komputerowy system wspomagający badanie cech pisma ręcznego został opracowany w Instytucie Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie,

⁴³ M. Dymitruk, *Sztuczna inteligencja...*, op. cit., s. 280.

⁴⁴ M. Goc, K. Łuszczuk, A. Łuszczuk, T. Tomaszewski, *Programy komputerowe jako narzędzie wspomagające ekspertyzę pisma ręcznego*, „Problemy Kryminalistyki” 2016, nr 294, s. 15.

⁴⁵ M. Leśniak, *Wartość dowodowa opinii pismoznawczej*, Pińców 2012, s. 223.

we współpracy z firmą CYBID sp. j. Umożliwia on dokonywanie precyzyjnych pomiarów i analizę statystyczną cech mierzalnych pisma.

Wydaje się, że w wyżej opisanych sprawach algorytm znacznie lepiej i trafniej byłby w stanie dokonać weryfikacji pochodzenia dokumentu od osoby określonej jako jego wystawca czy też zbadać istnienie przeróbek dokumentu.

Dość często podnoszone są przez podsądnych zarzuty, że opinia sporządzona przez biegłego jest wynikiem jego subiektywnych spostrzeżeń, a nie ustaleń popartych wiadomościami specjalnymi. Zwłaszcza widoczne jest to w przypadkach, kiedy nawet biegli jako podstawę swojej opinii wskazują swoje doświadczenie zawodowe. Zastosowanie narzędzi wspomaganych przez sztuczną inteligencję pozwoliłoby zapewnić wysoki stopień obiektywności.

Zanim jednak sztuczna inteligencja mogłaby wkroczyć w sferę sporządzania opinii, konieczne byłoby uzyskanie w sposób zgodny z prawem dostępu do znacznych zbiorów danych osobowych, w tym wrażliwych i biometrycznych, oraz wielu danych nieosobowych, które pozwoliłyby „wyuczyć” system. To zbieranie danych musiałoby się odbyć zapewne z udziałem biegłych, którzy mogliby takie dane do systemów wprowadzać. Natomiast na dalszym etapie, zmierzającym do eliminacji samych biegłych z procesu dowodowego, doszłoby niewątpliwie do protestów samych biegłych, którzy wszak nie byłoby zainteresowani utratą zleceń.

Dowód z opinii biegłego jest przeprowadzany w postępowaniu sądowym, gdy zaistnieje potrzeba zweryfikowania określonych faktów przez pryzmat wiadomości specjalnych. Wiadomości specjalne przekraczają wiedzę i możliwości percepcyjne przeciętnego człowieka⁴⁶. Nie jest to określenie stałe, gdyż jego zakres zależy od aktualnego stanu nauki. Generalnie przyjmuje się, że obejmuje ono wiadomości wykraczające poza zakres tych, jakimi dysponują osoby inteligentne i ogólnie wykształcone⁴⁷.

Niekiedy biegły może być powołany do spostrzeżenia pewnych okoliczności, których można dokonać tylko przy posiadaniu wiadomości fachowych⁴⁸. Samo poczynienie ustaleń faktycznych z zakresu techniki może wymagać dysponowania wiedzą i doświadczeniem w danej dziedzinie, a nawet aparaturą badawczą (co również zalicza się do pojęcia wiadomości specjalnych). Dokonanie i udokumentowanie potrzebnych spostrzeżeń przez biegłego znajdzie uzasadnienie, gdy obejrzenie przedmiotu sporu pozwoli na stwierdzenie także przez

⁴⁶ S. Dalka, *Opinia biegłego oraz opinia instytutu naukowego lub naukowo-badawczego w procesie cywilnym*, „Nowe Prawo” 1987, nr 10, s. 74.

⁴⁷ Wyrok SN z dnia 18 lipca 1975 r., I CR 331/75, Lex nr 7729.

⁴⁸ Zob. K. Kołakowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, red. K. Piasecki, Warszawa 2006, s. 1100, a także: M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947, s. 230.

sąd istotnych dla sprawy faktów⁴⁹. Poza sporządzeniem opinii biegłego można powołać również do spostrzeżenia pewnych okoliczności, których można dokonać tylko przy posiadaniu wiadomości fachowych⁵⁰.

Aktualnie wydaje się dominować pogląd, że w przypadku opinii technicznych samo poczynienie ustaleń faktycznych wymaga dysponowania zarówno wiedzą i doświadczeniem, jak i specjalistycznym sprzętem. W sytuacji, gdy sam sąd nie może dokonać pewnych spostrzeżeń, powinien zlecić to biegłemu⁵¹.

Opinia biegłego podlega, jak inne dowody, swobodnej ocenie sądu, choć w jej przypadku sąd musi uwzględnić także szczególne kryteria oceny⁵². Zalicza się do nich zgodność z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziom wiedzy biegłego, podstawy teoretyczne opinii, sposób motywowania oraz stopień stanowczości wyrażonych w niej wniosków. Opinia nie podlega zatem weryfikacji na podstawie kryterium prawdy i fałszu⁵³. Powinna ona zawierać uzasadnienie sformułowane w sposób przystępny i zrozumiały także dla osób nieposiadających wiadomości specjalnych⁵⁴.

Opinia biegłego podlega ocenie sądu orzekającego tak co do jej zupełności i zgodności z wymaganiami formalnymi, jak i co do jej mocy przekonywującej. Jeżeli z tych punktów widzenia nie nasunie ona sądowi orzekającemu zastrzeżeń, to oczywiście może ona stanowić uzasadnioną podstawę dla dokonania ustaleń faktycznych i rozstrzygnięcia sprawy, w tym bowiem właśnie celu sąd zasięga opinii biegłego. Podstawy do dokonania ustaleń faktycznych nie mogłyby natomiast stanowić opinia dowolna, sprzeczna z materiałem dowodowym, niepełna, pozbawiona argumentacji, umożliwiającej sądowi dokonanie wszechstronnej oceny złożonej przez biegłego opinii⁵⁵.

Opinia, w której korzystano z wyników najnowszych badań naukowych, powinna być oparta na jednolitej i powszechnie przyjętej metodzie badawczej⁵⁶. W doktrynie przyjmuje się, że granicę stosowania w procesie wszelkich odkryć naukowych i różnych nowych sposobów technicznych stanowi sprawdzony

⁴⁹ Wyrok SN z dnia 20 czerwca 1985 r., II CR 197/84, OSN 1984, z. 2–3, poz. 37.

⁵⁰ Zob. K. Kołakowski, *op. cit.*, s. 1382, a także: M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe...*, *op. cit.*, s. 230.

⁵¹ Zob. E. Marszałkowska-Krześ, *Kontrowersje wokół opinii biegłego w postępowaniu cywilnym po nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.10.2005 r.)*, red. I. Ratusińska, Kraków 2006, s. 212.

⁵² Por. także wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2005 r., II CK 572/04, niepubl. oraz wyrok SN z dnia 15 listopada 2000 r., IV CKN 1383/00, niepubl.

⁵³ Postanowienie SN z dnia 7 listopada 2000 r., I CKN 1170/98, OSNC 2001/4, poz. 64.

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 29 lipca 1999 r., II UKN 60/99, OSNP 2000, nr 22, poz. 831.

⁵⁵ Wyrok SN z dnia 17 maja 1974 r., I CR 100/74, niepubl.

⁵⁶ Por. J. Turek, *Czynności dowodowe sądu w procesie cywilnym*, Kraków 2003, s. 114.

praktycznie i w sposób prawdziwie naukowy każdorazowy stan danej gałęzi wiedzy oraz oparta na myśleniu naukowym przydatność jej zdobyczy naukowych⁵⁷.

Przeszkodą do zastąpienia biegłego robotem jest przede wszystkim okoliczność, że nie będzie on w stanie wykazać sposobu motywowania, przyjętej argumentacji czy toku czynności (toka myślenia), które doprowadziły do ostatecznych wniosków. Zastosowany algorytm pozwoliłby jedynie na zaprezentowanie konkluzji, która mogłaby być przedmiotem rozstrzygnięcia. W niektórych przypadkach pozwoliłoby to na obiektywną weryfikację danych, ale mogłoby to dotyczyć jedynie sytuacji, gdzie wnioski z opinii mogły być zero-jedynkowe, to znaczy można by je przedstawić w sposób kategoriowy, ale niewymagający szczegółowego uzasadnienia.

Zapewne pomocnicza rola algorytmów w procesie sporządzania i wydawania opinii przez biegłych mogłaby okazać się bardziej pożądana niż całkowite wyparcie czynnika ludzkiego. Skorzystanie z narzędzie wspieranych przez AI pozwoliłoby nadać opiniom większy stopień obiektywności niż dotychczas. Natomiast kontrola efektów czy też wniosków wskazywanych przez algorytm, a dokonana przez człowieka, pozwoliłaby zapewnić odpowiednią kontrolę i zadbąć, by opinia spełniała wymogi określone przez prawo, w tym, by została uzupełniona o argumentację przyjętego stanowiska.

Nie ma przeszkód natomiast, by podjąć próbę wykorzystania systemów sztucznej inteligencji przy wykonywaniu różnego rodzaju czynności o charakterze technicznym. Przykładowo do takiej kategorii można zaliczyć sporządzanie transkrypcji posiedzeń sądowych z e-protokołów lub dokonanie tłumaczenia⁵⁸ na język obcy a także przy anonimizacji orzeczeń, które są publikowane w portalu orzeczeń lub są udostępniane innym podmiotom, niebędącym stronami postępowania. Wprawdzie zastąpienie tłumaczy algorytmami jest dość obiecujące, na co wskazuje stały rozwój narzędzia Google Translate, którego efekty działania w ostatnich latach są dość imponujące. Jednakże, podobnie jak w innych dziedzinach, udział człowieka na ostatnim etapie tłumaczenia może się okazać nieodzowny. Będzie to konsekwencją zaistnienia takich czynników jak dialekt, slang lub błędy językowe. Sztuczna inteligencja z pewnością mogłaby być użyta do tłumaczenia prostych dokumentów pochodzących od sądu (np. wezwań, zarządzeń, postanowień, sentencji wyroków, a nawet w części uzasadnień orzeczeń)⁵⁹.

Wskazać należy na kilka ważnych argumentów, które nie pozwalają na całkowitą rezygnację z orzeczniczej działalności człowieka. Przede wszystkim

⁵⁷ J. Sehn, *Obecny stan kryminalistyki w Polsce*, [w:] *Stan kryminalistyki i medycyny sądowej*, Warszawa 1951, s. 14, i za nim: J. Turek, *Czynności dowodowe sądu...*, *op. cit.*, s. 122.

⁵⁸ W. Bernhardt, *The Use of Artificial Intelligence...*, *op. cit.*, s. 184.

⁵⁹ E.A. Płocha, *O pojęciu sztucznej inteligencji...*, *op. cit.*, s. 288.

sędziom stosującym prawo zawdzięczamy rozwijanie prawa, dostosowanie do zmieniającej się rzeczywistości i przemian w obrębie społeczeństwa. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że wyroki wydawane przez sztuczną inteligencję byłyby wszystkie identyczne. Oznaczałoby to, że prawo stało się stabilne i sztywne, bez możliwości zapewnienia elastyczności⁶⁰, co w niektórych przypadkach jest jednak nieodzowne⁶¹.

Ludzie wierzą, lub chcą wierzyć, że mają możliwość przekonać sędziego co do faktów, ale również co do emocji i motywacji. Ufają, że ocena prawdziwości np. zeznań stron lub świadków jest dokonywana na podstawie całokształtu sytuacji zeznającego, w tym jego języka ciała i na podstawie pewnych założeń (m.in. odnoszących się do doświadczenia życiowego), który sędzia rozumie intuicyjnie, a nie algorytmicznie⁶².

Większość ludzi intuicyjnie wskazuje, że nie ma możliwości zastąpienia sędziego robotem, gdyż miałoby to kolidować z konstytucyjnym prawem do sądu. Pojawiły się głosy, że choć Konstytucja RP gwarantuje każdemu prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd, to jednak brakuje przepisu, który powierzałby sprawowanie wymiaru sprawiedliwości wyłącznie sędziom. Mogłoby to stanowić punkt wyjścia do wprowadzenia regulacji prawnych pozwalających na odhumanizowanie sądownictwa⁶³.

Należy jednak zwrócić uwagę na konieczność udziału człowieka w procesach decyzyjnych, a zatem także w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Podobnie zaleca też Komisja Europejska w *Białej księdze sztucznej inteligencji*, gdzie wskazuje się, że: „cel, jakim jest wiarygodna, etyczna i ukierunkowana na człowieka sztuczna inteligencja, można osiągnąć jedynie poprzez zapewnienie odpowiedniego zaangażowania człowieka w odniesieniu do zastosowań AI wysokiego ryzyka”⁶⁴.

O ile sama możliwość wykorzystania sztucznej inteligencji do wspierania postępowań sądowych powinna być oceniona pozytywnie, to jednak trzeba zachować umiar i zapewnić udział człowieka, choćby na końcowym etapie postępowania, co stanowiłoby swoisty bufor bezpieczeństwa i dawałoby gwarancję na rzetelną realizację prawa do sądu i do rozpoznania sprawy i potraktowania

⁶⁰ B. Stępień-Załucka, *Sędziowski stan spoczynku. Studium konstytucyjnoprawne*, Warszawa 2019, s. 65.

⁶¹ M. Załucki, *Wykorzystanie sztucznej inteligencji...*, *op. cit.*, s. 165.

⁶² A. Chłopecki, *Sztuczna inteligencja...*, *op. cit.*, s. 66.

⁶³ A. Kościółek, *Wykorzystanie sztucznej inteligencji...*, *op. cit.*, s. 73–74.

⁶⁴ *Biała księga w sprawie sztucznej inteligencji. Europejskie podejście do doskonałości i zaufania*, Bruksela 19.02.2020, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_pl.pdf [dostęp: 13.05.2022].

jej jako indywidualnego problemu. Słusznie wskazuje się, że sztuczna inteligencja, która miałaby rozstrzygać o losach człowieka, powinna być godna zaufania. Oznacza to, że powinna być zgodna z prawem (*lawful*), etyczna (*ethical*) i solidna (*robust*) w ujęciu zarówno technicznym, jak i społecznym⁶⁵.

Powyższe rozważania pozwalają przyjąć, że wspomagające zastosowanie sztucznej inteligencji, czy to w czynnościach orzeczniczych, opiniodawczych, czy też technicznych, nie wymagają nowelizacji aktualnie obowiązujących przepisów procedury cywilnej⁶⁶. Należy jednak zastanowić się nad ewentualnym uregulowaniem zasad odpowiedzialności za szkody spowodowane użyciem sztucznej inteligencji. Konieczne byłoby także unormowanie zasad udostępniania i przetwarzania danych przez urządzenia obsługiwane przez AI⁶⁷.

Podobnie jak przy wdrażaniu nowych rozwiązań technologicznych (jak e-protokół czy e-doręczenia), dobrze byłoby przeprowadzić pilotaż, który mógłby być ograniczony do określonego katalogu spraw, a którego przedmiotem byłoby zaimplementowanie rozwiązań powiązanych z AI do rozwiązań technicznych stosowanych obecnie. Pozwoliłoby to zidentyfikować dalsze ryzyko i podjąć działania zmierzające do zniwelowania niebezpieczeństw. Wydaje się, że jest to o tyle zasadne, że nie uciekniemy od nowych technologii, które coraz częściej pojawiają się w naszym codziennym życiu.

Bibliografia

Orzeczenia

- Postanowienie SN z dnia 7 listopada 2000 r., I CKN 1170/98, OSNC 2001/4, poz. 64.
 Wyrok SN z 18 lipca 1975 r., I CR 331/75, Lex nr 7729.
 Wyrok SN z 20 czerwca 1985 r., II CR 197/84, OSN 1984, z. 2–3, poz. 37.
 Wyrok SN z dnia 17 maja 1974 r., I CR 100/74, niepubl.
 Wyrok SN z dnia 29 lipca 1999 r., II UKN 60/99, OSNP 2000, nr 22, poz. 831.
 Wyrok SN z dnia 15 listopada 2000 r., IV CKN 1383/00, niepubl.
 Wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2005 r., II CK 572/04, niepubl.

Literatura

- Bernhardt W., *The use of artificial intelligence in the field of justice*, [w:] *Internet and new technologies law*, red. D. Szostek, M. Załucki, Baden-Baden 2021, s. 173–195.
Biała księga w sprawie sztucznej inteligencji. Europejskie podejście do doskonałości i zaufania, Bruksela 19.02.2020, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_pl.pdf [dostęp: 13.05.2022].

⁶⁵ Por. A. Jobin, M. Ienca, E. Vayena, *The Global Landscape of AI Ethics Guidelines*, „Nature Machine Intelligence” 2019, no. 1, s. 389–399.

⁶⁶ M. Kotalczyk, *Sztuczna inteligencja w służbie polskiego sądu...*, *op. cit.*, s. 60–66.

⁶⁷ E.A. Płocha, *O pojęciu sztucznej inteligencji...*, *op. cit.*, s. 288.

- Bieliński A., *Potencjalne obszary zastosowania sztucznej inteligencji w postępowaniu cywilnym – czy obecnie ma to rację bytu i czy jesteśmy na takie rozwiązania gotowi?*, [w:] *Sztuczna inteligencja, blockchain, cyberbezpieczeństwo oraz dane osobowe*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 57–65.
- Chłopecki A., *Sztuczna inteligencja – szkice prawnicze i futurologiczne*, Warszawa 2021.
- Cyrul W. et al., *Informatyzacja tekstu prawa*, Warszawa 2014.
- Dalka S., *Opinia biegłego oraz opinia instytutu naukowego lub naukowo-badawczego w procesie cywilnym*, „Nowe Prawo” 1987, nr 10, s. 71–83.
- Dymitruk M., *Sztuczna inteligencja w wymiarze sprawiedliwości*, [w:] *Prawo sztucznej inteligencji*, red. L. Lai, M. Świerczyński, Warszawa 2020, s. 275–289.
- Dymitruk M., *The Tight to a Fair Trial in Automated Civil Proceedings*, „Masaryk University Journal of Law and Technology” 2019, vol. 13, no. 1, s. 27–44.
- Dymitruk M., Gołaczyński J., *Elektroniczny sąd a sztuczna inteligencja w prawie polskim*, [w:] *Sztuczna inteligencja, blockchain, cyberbezpieczeństwo oraz dane osobowe*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 47–55.
- Estonia Does Not Develop AI Judge*, Ministry of Justice Republic of Estonia, 16.02.2022, www.just.ee/en/news/estonia-does-not-develop-ai-judge [dostęp: 13.05.2022].
- Estonia. Automating Society Report 2020*, <https://automatingsociety.algorithmwatch.org/report2020/estonia> [dostęp: 13.05.2022].
- Flisak D., *Sztuczna inteligencja – jak chronić prawa autorskie twórczości robotów*, 22.05.2017, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art10449711-sztuczna-inteligencja-jak-chronic-prawa-autorskie-tworczosci-robotow> [dostęp: 13.05.2022].
- Goc M., Łuszczuk K., Łuszczuk A., Tomaszewski T., *Programy komputerowe jako narzędzie wspomagające ekspertyzę pisma ręcznego*, „Problemy Kryminalistyki” 2016, nr 294, s. 13–27.
- Goździaszek Ł., *Perspektywy wykorzystania sztucznej inteligencji w postępowaniu sądowym*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 10, s. 46–60.
- Gurkaynak G., Yilmaz I., Haksever G., *Stifling Artificial Intelligence. Human Perils*, „Computer Law & Security Review” 2016, vol. 32, issue 5, www.elig.com/docs/0bc70-stifling-artificial-intelligence-human-perils.pdf [dostęp: 13.05.2022].
- Jobin A., Ienca M., Vayena E., *The Global Landscape of AI Ethics Guidelines*, „Nature Machine Intelligence” 2019, no. 1, s. 389–399.
- Kołodowski K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, red. K. Piasecki, Warszawa 2006, s. 1100.
- Kościółek A., *Wykorzystanie sztucznej inteligencji w sądowym postępowaniu cywilnym – zagadnienia wybrane*, [w:] *Sztuczna inteligencja, blockchain, cyberbezpieczeństwo oraz dane osobowe*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 67–74.
- Kotalczyk M., *Sztuczna inteligencja w służbie polskiego sądu – propozycje rozwiązań*, „Iustitia” 2021, nr 21, s. 60–66.
- Legal tech. *Czyli jak bezpiecznie korzystać z narzędzi informatycznych w organizacji, w tym w kancelarii oraz dziale prawnym*, red. D. Szostek, Warszawa 2021.
- Leśniak M., *Wartość dowodowa opinii pismoznawczej*, Pińczów 2012.
- Łazarska A., *Rola sądu we współczesnym procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2010, nr 4, s. 15–27.

- Marszałkowska-Krześ E., *Kontrowersje wokół opinii biegłego w postępowaniu cywilnym po nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.10.2005 r.)*, red. I. Ratusińska, Kraków 2006, s. 203–214.
- Niiler E., *Can AI Be a Fair Judge in Vóurt? Estonia Thinks So*, 3.03.2019, www.wired.com/story/can-ai-be-fair-judge-court-estonia-thinks-so [dostęp: 13.05.2012].
- Nowacka-Isaksson A., *W Szwecji robot decyduje, kto ma dostać zasiłek socjalny*, 21.01.2018, www.rp.pl/opinie-prawne/art2165861-w-szwecji-robot-decyduje-kto-ma-dostac-zasilek-socjalny [dostęp: 13.05.2022].
- Płochą E.A., *O pojęciu sztucznej inteligencji i możliwościach jej zastosowania w postępowaniu cywilnym*, „Prawo w Działaniu” 2020, nr 44, s. 273–291.
- Polityka dla rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce od roku 2020. Załącznik do uchwały nr 196 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. (poz. 23)*, <https://www.gov.pl/attachment/fc404068-7a75-4404-8167-a66fb73c067f> [dostęp: 13.05.2022].
- Sehn J., *Obecny stan kryminalistyki w Polsce*, [w:] *Stan kryminalistyki i medycyny sądowej. Konferencja teoretyków i praktyków prawa karnego. Materiały z prac przygotowawczych do I Kongresu Nauki Polskiej*, Warszawa 1951, s. 5–26.
- Selkälä T., Rajavuori M., *Traditions, Myths, and Utopias of Personhood. An Introduction*, „German Law Journal” 2017, vol. 18, no. 5, special issue.
- Stępień-Załużka B., *Sędziowski stan spoczynku. Studium konstytucyjnoprawne*, Warszawa 2019.
- Stylec-Szromek P., *Sztuczna inteligencja – prawo, odpowiedzialność, etyka*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2018, z. 123, s. 501–509.
- Susskind R., *Prawnicy przyszłości*, tłum. M. Grala-Kowalska, Warszawa 2013.
- Sztuczna inteligencja* [hasło], <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/sztuczna%20inteligencja.html> [dostęp: 13.05.2022].
- Sztuczna inteligencja* [hasło], <https://sjp.pwn.pl/sjp/sztuczna-inteligencja;2466532.html> [dostęp: 13.05.2022].
- Sztuczna inteligencja* [hasło], www.sztuczna-inteligencja.org.pl/definicja/sztuczna-inteligencja [dostęp: 13.05.2022].
- Turek J., *Czynności dowodowe sądu w procesie cywilnym*, Kraków 2003.
- Wąligórski M., *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947.
- Zalewski T., [w:] *Prawo sztucznej inteligencji*, red. L. Lai, M. Świerczyński, Warszawa 2020, s. 3–5.
- Założenia do strategii AI w Polsce*, Ministerstwo Cyfryzacji, 9.11.2018, <https://www.gov.pl/attachment/1a3fba75-c9f9-4aff-96d8-aa65ce612eab> [dostęp: 13.05.2022].
- Załużki M., *The Road to Modern Judiciary. Why New Technologies Can Modernize the Administration of Justice?*, [w:] *Internet and New Technologies Law*, red. D. Szostek, M. Załużki, Baden-Baden 2021, s. 159–171.
- Załużki M., *Wykorzystanie sztucznej inteligencji do rozstrzygania spraw spadkowych*, [w:] *Prawo sztucznej inteligencji*, red. L. Lai, M. Świerczyński, Warszawa 2020, s. 145–156.
- Zirk-Sadowski M., *Informatyka prawnicza*, [w:] *Wstęp do informatyki prawniczej*, red. J. Wróblewski, Warszawa 1985, s. 91–100.

Streszczenie

Sztuczna inteligencja (AI) i perspektywy jej wykorzystania w postępowaniu przed sądem cywilnym

W ostatnich latach można zaobserwować wzrost zainteresowania technologiami wspomaganymi sztuczną inteligencją (AI). Z uwagi na okoliczność, że widoczna jest tendencja do wdrażania takich narzędzi we wszystkich dziedzinach życia ludzkiego, niewątpliwie będą one wykorzystywane także w relacji obywatel–państwo. Skutkiem tego będzie zapewne stopniowe przenikanie AI również do postępowań sądowych. Jako że ta materia dotyczy również praw konstytucyjnych, w tym prawa do sądu, konieczne jest uprzednie przeprowadzenie analizy dopuszczalności zastosowania takich rozwiązań na tle polskiego prawa procesowego. Wydaje się, że stopień skomputeryzowania i zinformatyzywania procedury cywilnej pozwala przyjąć, że dalsza cyfrowa transformacja postępowania jest nieunikniona. Sztuczna inteligencja może znaleźć zastosowanie nie tylko w kontekście zastąpienia sędziów robotami, ale przede wszystkim jako narzędzie wspierające procesy orzecznicze, a także jako narzędzie wspomagające pracę biegłych sądowych.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, postępowanie cywilne, transformacja cyfrowa procesu cywilnego

Abstract

Artificial intelligence (AI) and prospects for its use in civil proceedings

In recent years, there has been a growing interest in technologies supported by artificial intelligence. Due to the fact that there is a visible tendency to implement such tools in all areas of human life, they will undoubtedly also be used in the citizen-state relationship. This will probably result in a gradual penetration of AI also into court proceedings. As this matter also concerns constitutional rights, including the right to a fair trial, it is necessary to analyze the admissibility of such solutions in the light of Polish procedural law. It seems that the degree of computerization of the civil procedure allows us to assume that further digital transformation of the procedure is inevitable. Artificial intelligence can be used not only in the context of replacing judges with robots, but above all as a tool supporting judicial processes, as well as a tool supporting the work of court experts.

Key words: Artificial intelligence, civil procedure, digital transformation of the civil process